

Юли – Август 2009

Вече не помня кога се роди тази идея. Погледнах [каталога](#) (ужасна дума в контекст с природата) и търсачката изплю 3 върха на броени километри източно от пик Ленин (7134 м.) - малко по-ниски и напълно безлюдни. Местността беше описана от последната експедиция, лутала се там преди около 5 години. Трима чехи опитали да се спуснат със ски от пик Къзълагин (6684 м), но всъщност стигнали до някъде около 5000 м. На снимките теренът определено изглеждаше впечатляващ, но картите от интернет успяха да вдъхнат някаква надежда за успех. Понякога ме питат как избирам следващата си дестинация - всъщност често започвам наведнъж с 3-4 проекта по няколко несвързани географски района. След време една от идеите покълва много по-бързо от другите, а в случая с пик 6624, тази идея просто ме обсеби. Сравнително достъпните самолетни билети до Бишкек и липсата на такси за изкачване на върховете в Киргизия също си казаха думата. При повечето от пътуванията си нямам фиксирана цел и едва на място решавам какво ще видя от определен район. При повечето от пътуванията си не нося и повече от 10 кг. Тук трябваше да се действа по друг начин. Трябваше предварително да се проучи едно почти безлюдно място, а списъкът с инвентара и храната, вече на подстъпите към върха се материализира в купчина от раници, снегоходки, палатки и пазарски торби - общо 120 кг. За по-леко и весело тръгнахме в група от трима - със Светла и Теди.

Подготовката сама по себе си беше някакъв маратон. Едно безкрайно тичане, една чевръста комуникация по интернет и пазаруване с голямата кошница. Първият оптимистичен списък на инвентара се получи кратък - само 2 страници, но буквално на всеки ред от тях се мъдреше по нещо, за което трябваше да се отдели време. После страниците набъбнаха на 3, че и на 4, като кредит, чиито лихви растат въпреки първите съвестни вноски. Направих резервации за вътрешните и външните полети, запазих и хотел (почти де – спахме в юрта) и проучих останалата част от транспорта. Свързах се с чехите (благодарствия на "лудата глава" Ян Пала - който ми даде най-подробна информация), разбрах че се нуждаем от погранични разрешения, поръчах газови бутилки, които да ни чакат в град Ош и т.н. и т.н. Сигурно навъртях стотина километра из града с колелото в търсене на това и онова, а като време всичко отне поне месец, месец и половина. Малко преди тръгване поляхме събитието с група разнородни приятели, някои от които даже се появиха на автогарата. И поглеждайки назад, всичко от организационна гледна точка беше пипнато така, че да няма големи изненади.

Най-накрая излетяхме от Истанбул, а в Бишкек кацнахме посред нощите. Нито един международен полет не излита от там през деня, тъй като военната машина на НАТО през това време снабдява Афганистан с демокрация. С името на легендарния киргизки герой и на столичното летище - Манас, отдавна е кръстена и американската база, през която минават 70% от доставките за братския пащунско-хазарско-узбеко-таджикоперсийски (тоест афгански) народ. На разсъмване положихме морни глави в номадска юрта в покрайнините на Бишкек, а следващите 2 дни посветихме на разходки из столицата. Огромни булеварди, монументални сгради разхвърляни през 100 метра, ЦУМ в пост-соц етап, комуналки, новоизникнали чейндж-бюра и агенции, продаващи самолетни билети (авиокаси) през 5 метра. Киргизите не летят чак толкова, но редовно се придвижват към вкъщи на автопилот и канавките порядъчно са осеяни със закъсали пияници. По миризмата подминаващият турист ги надушва от 5 метра, а след това се открива гледка на подмокрен или насран алкохолен труп. С подобни спомени свързвам и Варшава през 1991 година, но мутантите тук циркулираха покрай джамии, а праведните мюсюлмани се чудеха на учудените ни физиономии и искрено питаха – „Ну чево? А у вас таково не бивае?“ Пияниците бяха и от двата пола. Повечето разпиваха по кварталните градинки, но и менюто на един централен ресторант, завършваше с информацията: „Уважаеми клиенти – следните такси важат за счупена посуда – чаша 100 сома, бокал – 150 сома, халба – 150 сома, чиния – 80 сома; и за счупен инвентар –

маса 3000 сома, стол 1000 сома, ваза – 2000 сома.” Да - имаше и една местна мъдрост – „киргизите умеят да чупят” – но киргизите я изричаха някак си с гордост и насмешка, а руснаците - с носталгия по добрите стари, отминали времена.

После полетяхме към Ош и самолетът с мъка се шумгуна през огромните разломи между върховете на Ала Арча. По видеото раздран глас крещеше – „Ну заяц, ну погоди!”, а малко след петата серия извадихме раниците си от един хангар на летището. Градът е не така мегаломански и определено по-консервативен от столицата - вече се усещаше близостта на Таджикистан и Узбекистан - страни, които предпочитат исляма пред бутилката с водка. На втория ден в Ош бяхме запасени с храна за 3 седмици. Почти всичко се намира на пазара – сушени плодове, шоколад, лук, „болгарский перец”, хляб, чесън, консерви, „лесен орех” (лешници) и т.н. А транспортът до изходната точка за върховете ни намери сам, малко след като публично изказахме желание, да се запътим към Бардобо – застава на таджикската граница и на още 230 км на юг. Появи се и друг един малък проблем – новите ми сандали се скъсаха малко преди да напуснем града, а освен тях носех само пластмасови обувки – но един пиян обуцар бързо се погрижи и ги заши, докато си бъбрехме с още по-пияния му приятел.

Стигнахме и заставата (3500 м). Посрещна ни „таможника” (митничаря), комуто първи показахме пограничните пропуски и маршрута си. Оставихме му копие от тях и той ни заведе при началника. Регистрирахме се, раздадохме по още едно копие и се записахме в тетрадка. Началникът настоя да удари „печатче” върху еднократните ни визи, но някак си го разубедихме - без да вадим пари. После споделихме, че искаме да опънем палатка наблизко и се разположихме на 30 метра от граничарите – също без такса къмпинг. Надвечер таможника пристигна отново и изнесе беседа на тема „обичаи и фолклор на местните наркотрафиканти”. Шосето минавало на 2 км от река Джанайдартака, а до нея можело безпроблемно да се стигне през ниските части на Памиро-Алайския хребет – в посоката, където се бяхме запътили. Трафикантите били издръжливи мужици, не се задъхвали и познавали местността. Рядко ги хващали, но преди няколко месеца намерили труп - след границата алчните му другарчета решили да си поделят и неговата дрога. „Като си ми пееш Пенке ле...” – изплува в главата ми. Че кой уважаващ себе си трафикант ще се трепе из баирите? За какво е този път и тази застава, колко пратки опиум се побират в камион, и защо заплатата на таможника се бави вече 2 месеца? Вечерта други две безпарични войничета се прехвърлиха през оградата на ГКПП-то и също се намъкнаха в палатката ни, за да просят цигари, които после под страх от разжалване си изпушиха с най-голям кеф зад близкото възвишение.

Починахме един ден за аклиматизация и след това се впуснахме в първи проучвания на района. Взехме малко багаж и тръгнахме към долината. Западно от заставата едно равно поле се просича от десетките разклонения на реките Къзъл-Арт и Джанайдартака. Сутрин те са непълноводни и чисти, защото ледниците все още са замръзнали, но в следобедните пекове преминаването им не винаги е възможно. Граничарите пълнеха водата за себе си преди 9, а след 12 часа малките ручей нарастваха застрашително, понесли вече пясък, камъни и всякакви червено-жълти седименти със себе си. В такива случаи трябваше да предфилтрирам или да оставя водата да се утаи, но въпреки всичко филтърът се запушваше само от 5-6 литра. Тръгнахме по сандали и без чорапи, което се оказа добра идея. Малко преди основният поток на Къзъл-Арт започнаха локви и притоци, а после минахме и реката без да се събуваме - камъните не са остри, но нестабилни и определено некомфортни за бос човек. Засега нямаше затруднения (вода до колене), но както бяхме тръгнали късно, щяхме да се приберем едва надвечер и изобщо не ни се мислеше какво ще е положението тогава. В далечината пасяха якове и наистина след скалното, каменно псевдо-корито на Къзъл-Арт се появи лека растителност, която избуя в трева на първите склонове от Памиро-Алайския хребет. Не се наложи да пресичаме

Джанайдартака (местните казаха, че това било възможно не по-късно от зазоряване), но минахме един или два и от нейните разливи и продължихме по десния бряг на реката. От другата страна на Джанайдартака се очертаха формите на масива „Леден нос“, а от юг планинското било също започна да набира височина и да се белее във високите си части. Сандалите ни скърцаха характерно по малките камъни, мъха и растителността в долината, а сравнително скоро видяхме и първи еделвайси. Те се оказаха толкова на брой, че понякога попадаха под краката ни или се показваха между бутилките с вода, когато спирахме за почивка, но в последствие свикнахме с еделвайсите и престанахме да им обръщаме внимание. Много по-рядко срещавме примерно мащерката и не успяхме да наберем даже колкото за един чай. Пътеката в началните си километри почти не се изкачваше, но по някое време забелязахме първи следи от ледник, а в далечината изплуваха контурите на друг - наречен „Заблуждение“, където въпреки името се надявахме да намерим място за базов лагер. Беше вече около 2 следобед и прекосяването на ручей, спускащи се от високото стана все по-заплетено. Затова оставихме багажа в една каменна дупка, скрихме го криво-ляво, покрихме каквото успяхме и тръгнахме обратно. Към 7 бяхме пред заставата – изминали около 30 км, като само с последния от тях (и водите на реките) се борихме около час. Така решихме да наемем мулета - до там, където могат да стигнат – вместо да правим 3 курса с багажа.

Киргизите са традиционно номадски народ, но често пред юртите или фургоните им е паркирано БМВ или поне някоя очукана, проходима уаз-ка. През летните месеци, пасбището Джанай е отрупано с палатки и безкрайни стада от барани, якове и коне. Хората са си поделили територията, но тревата е вече кът и екстремната паша оставя само пепеливи, сухи пясъци след себе си. Пшеницата или даже картофите почти не прихващат в Киргизия, а хората карат на тлъсто овнешко и много конско мляко – леко ферментирало и бито 1000 пъти. Така се приготвя кумиса (нещо като отдавна забравената българска мътеница), от който се въздържахме, за да ограничим кафявата маркировка из тези девствени чукари. Бързо намерихме двама местни с кон и муле за багажа нагоре, а хората донесоха кисело мляко (тук го наричат айран), хляб и някакви сметани, които също не опитахме. На следващия ден вързахме целия багаж на животните, повървахме няколко часа, събрахме инвентара от началната част на ледника и натоварихме и него. После вървахме още 2 часа след първото мрънкане, че животните щели да си изпочупят краката. Пътят ни бе препречен от пълноводна река, а от другата ѝ страна наистина ставаше само за пешаци. Кихнахме си около 20 долара за услугата и изпроводихме мулетарите. От тук натам бяхме оставени на себе си и на настроенията на планината и времето, но даже и от тази точка щяха да са ни нужни поне 2-3 дни, за да се доберем до най-близката цивилизация. След това опънахме палатката доста над брега на реката и легнахме рано.

На сутринта огледахме на челник този незнаен приток на Джанайдартака. Появи се голямата надежда, че ще го минем и без въже, а после стегнахме багажа и на 3-4 пъти изнесохме всичко. Около 6'30 вече се разположихме на западния бряг и закусвайки сладко-сладко се загледахме в нивото на покачващия се приток. Още по-буйната река в ниското затрака с масивни камъни, търкалящи се из бързеите. В първия момент не знаеш дали тракането е от каменопад над теб или реката под теб, но свикнахме и с тези постоянни шумове - поне според картата нямаше други сериозни реки по пътя ни. Направихме още 3 двучасови курса с багажа до единственото равно място по-нагоре и спряхме, но тъй като бреговете на реката бяха стръмни, а водите – вече мътни, опитахме да потърсим друг източник на вода. Времето от 3 дни беше идеално, без никакъв дъжд и без много студ, но въпреки това успяхме да намерим дъждовна локва на 100 метра над лагера, където филтрирах 10 литра и смъкнах още толкова за миене. Летният, стабилен сезон в Памир е между средата на Юли и средата на Август, но времето е изключително променливо и само за 15 минути чистото небе може да се препълни с облаци. Често се появяваха силни ветрове или се изсипваше дъжд, но също толкова бързо гледките към билата се откриваха отново. Затиснахме

престилката на палатката с камъни, но понякога и те се оказваха недостатъчни. След още ден продължихме нагоре, а пейзажът вече наподобяваше масивна строителна площадка и на километри от нас се виждаха само камъни и пак камъни. Подскачахме върху им и те често подаваха, защото въпреки размерите си, в основите им имаше други още по-нестабилни канари, сгурия и трошляци. Подминахме покрай стръмен участък от ледника на 20 метра северно от нас, през който нонстоп се низеха каменопади, а после се появихме в долната част на широк ръб, отвеждащ към „Заблуждение”. Нагоре ръбът се стесняваше постепенно, а в най-високата си част бе широк като бръснач – единият му доста стръмен склон заминаваше на стотина метра надолу, а западната му страна изчезваше също толкова „полегато” след 10 метра в цепка на ледник. Показа се, че тези няколко метра се минаваха най-лесно с тичане към малката площадка след тях, където котките поемаха и спираха инерцията. След още десет минути ударихме на бял, равен ледник и разходките по него бяха пълен кеф в сравнение с тези из „строителния обект” в ниското.

След час лутане и оглеждане намерихме място за базов лагер (4200 м) на нещо като чакълен остров (20 м²) в най-равната част на ледника. Мястото беше приповдигнато на 2-3 метра над реката, а в северната си част почти опираше до езеро. Около него се виждаха ясно обособените, но сухи корита на прииждащи от време на време потоци, които все още не го бяха подяли или засегнали. На броени метри от реката имаше и едно по-малко езеро, а по леда в страни от него се стичаше съвсем чист ручей. Разпънахме малката палатка и оставихме багажа в нея, а след като позяпахме красотите из ледника, пак се спуснахме, за да преспим в ниското (3800 м). На обратно минахме доста по-уверено през бръснача и знаейки пътя, бързо стигнахме до голямата палатка. И още същата вечер сложи край на хубавото време. Заваля дъжд – няколко часа, който спря за малко през нощта и заваля отново и по-проливно.

На събуждане времето бе топло и небето – чисто, така че на още 2 пъти изнесохме всичко до базов лагер. Установихме, че въпреки дъждовете островът не е мръднал. Там с единия пикел и малко прусяк, измайсторихме простор, проснахме дрехите и едва опънали голямата палатка, от небето се спуснаха облаци. Изнесохме всичкия метален инвентар навън и се мушнахме в палатката. Първо капна съвсем бързо, а после обърна на сняг, който продължи около 20 часа – за пръв път имахме стабилно време от пристигането си. Сняг, сняг и пак сняг. В началото малко от него се задържаше на топлия чакълест остров, но постепенно бяла покривка се наслои по ледника. Едно тръскане от вътре бе достатъчно да свали покривката от палатката, но често излизахме, за да поогледаме другата или да направим чай и чорба. Металният инвентар някак си се превърна в бяла купчина. Нямахме книги, заиграхме се на 3-5-8 и по някое време се прибрахме в чувалите. Не спяхме дълбоко, тъй като често все някой ставаше, за да удари палатката през рейките. По едно време снегът спря и с ентузиазъм се показах навън, но изривайки натрупаното, се оказа, че там все така вали. Върху платнището просто имаше около 10 см, които изолираха перфектно и шума и топлината от всякъде, а по престилката снегът стигаше до вентилационните отвори под покрива. Да – опряхме и до лопатата... след което разчистих с идеята да не повтарям скоро същата процедура. После поспях и си похърках, за което бях смъмрен, а на сутринта продължи да вали – сняг сух като стиропор, чиито топки се разпадат с всяко натискане. Формите на ледника вече бяха меки, плавни и бяло бе покрило камъни, канари и улеи наоколо. Можех само да гадая къде се намира ручейът от предния ден. Е - поне вместо да филтрираме от сега натам щяхме да топим водата. Нарочихме си едно място за чист сняг и изригнахме всичко останало от острова, който доби човешки вид.

Следваше ден за гледки. Още от сутринта малки лавини тръгнаха по улеите странично на „Заблуждение”. Когато нямаше лавини се чуваха каменопади, а общо-взето разговорите ни протичаха така – Виж онази лавина! Яяя, а тая колко е яка! Виж там какво парче е тръгнало и т.н. Източно и западно, на 800 метра над нас се издигаха

снежни билца и върхове, които стигаха до главното било (границата) и пик 6624. Северната стена зад ледника бе ужасно заглечерена и още от самото начало ни стана ясно, че там работа нямаме. Плановете бяха да повървим още 3 км по „Заблуждение“ и после да търсим вариант за излизане на северния ръб към върха, на кота 5200. Всъщност проблемите на маршрута бяха между тези проклети 4700 и 5200 метра. Там ледникът ставаше стръмен и нацепен, а вятърът духаше предимно от запад и по източните страни на ръба имаше сериозни козирки. Сигурно трябваше да се проврем през някоя от тях, но от там нататък нещата изглеждаха плавни, без жандарми и не лавиноопасни - само с два лагера по ръба щяхме да стигнем далеч. Уви - следната сценка тотално ни разколеба. Малко преди лягане чухме нетипични звуци. Лавините и каменопадите отдавна бяха затихнали, но около палатката се разнесе едно не особено натрапчиво бълбукане и къркорене. Излязохме да поогледаме на челник и видяхме как големи мехури изплуваха през равни интервали към повърхността на езерото. Водата се вихреше в посока дъното и пръски подскачаха нагоре – сякаш някой бе дръпнал тапата на тази естествена, ледена вана. Езерото посвистя 5 минути, цялото му съдържание постепенно изчезна вдън глетчера, а на негово място остана само една черно-бяла, оръфана дупка. Релефът наоколо беше изцяло променен и ако водата преди ден два се стичаше от голямото езеро към малкото, сега наклонът на коритото беше противоположен... и всичко това на 3-4 метра от палатката - сякаш се бяхме разположили на гърба на онова митично животно, описано в мемоарите на Йона и капитан Хан Соло. Преди повече от седмица, разхождайки се около заставата се загледах в десетките метри кабели, опънати по равната част на един връх. Попитах граничарите за какво служат, а те казаха, че сеизмолозите правели проучванията си в този район. Лежейки в палатката се сетих и за сеизмолозите и за канската катастрофа от преди 20 години, когато земетресение бе бутнало лавина над втори лагер на пик Ленин, затривайки доста хора. На другия ден само от една дума на Светла, разбрах, че подобни мисли са се въртели и в нейната глава. По белия ледник снегът едва ли щеше да се стопи през идните 3-4 дни; там където отивахме вървяха лавини и каменопади, а там където чакахме, теренът под краката ни се раздвижи. В групата се появиха и междучовешки търкания, въпреки че никога нямаше разногласия по техническите въпроси - толкова ни бе нужно, за да се откажем... и еднородно се отказахме.

След още 2 дни хамалогия, се спуснахме до притока на Джанайдартака, който се минава рано сутрин. Останахме да спим там (3700 м), а търсенето на чиста вода ме отведе доста над лагера - имахме много време и даже се позакъпахме в езерото, което скоро се откри над поредната купчина от камъни. На още 20 минути над него се виждаха склоновете на пик Назаров (5000 м). Качихме се двамата с Теди, но където очаквах да видя коритото на река, пред нас всъщност се показва изключително равно място. Реката явно се скриваше в ледника много преди него. По полянката видяхме ръждясали руски консерви, а само на 30 метра от нея имаше и друга река – съвсем чиста към 3-4 следобед, което направо не беше за вярване. От лагера можеше да се излезе на ледника, намиращ се източно от „Заблуждение“ и така да се проучи и този маршрут. Трудно е за външен човек да си представи, как единствено гледката на равно място, малкото зелена трева и наличието на чиста вода могат да вдъхнат такава еуфория и толкова сили. Върнахме се при Светла, разказахме й какво сме видели и решихме да останем още ден. Ако имаше възможност от тази страна, можеше да изнесем лагера на полянката и да продължим. Беше неделя и тръгнахме като на разходка из Витоша, само че с котки и пикели, а ледникът „Назаров“ изглеждаше доста смален спрямо картата ни, правена преди 10 години. През по-голямата част се движехме по камъни, докато стигнахме до ледопада на 4700 м. Огледахме източната част на ръба, водещ нагоре и тя съвсем не ни хареса, така че преустановихме и този опит – видяхме пик 6624 за последен път, малко преди пак да се спуснат сиви облаци. След 2 дни и тримата заедно с инвентара бяхме в подножието при заставата. Мулета пак помъкнаха багажа ни обратно, а мулетарите забелязали следи от вълци около палатката на високото... за щастие вълците имат сериозен респект към хората, който

преодоляват единствено чрез дълъг, систематичен глад. Граничарите ни посрещнаха като стари приятели и ни поканиха да „побухаме” с бутилка водка в столовата.

После номадът с БМВ-то ни закара обратно до Ош. По много участъци от пътя китайците се трудеха, полагайки асфалт върху тази презпланинска артерия, започнала постепенно да измества старото трасе и ГКПП на превала Торугарт. Както и другаде по света, китайците живееха в колонии (фургони), имаха готвачи, внасяха повечето дори от хранителните си продукти и не контактуваха с местните. Често киргизите ги хвалеха, като дисциплинирани и работливи хора, които стискат зъби и вършат нечовешки дела, за разлика от примерно турските им колеги, които въпреки сходствата в езика, тук съвсем не бяха на почит - турският „участък в ремонт” беше безлюден, с големи дупки и само една машина за целите 30 км. После шофьорът разказа следната история, която смятам за правдоподобна. Голяма част от работниците тук били втори деца. Не знам какъв е процентът им в Китай, но става дума за десетки милиони хора и наред с глобите или безплатните кастрации към родителите им, се правели затруднения и на самите тях в издаването на документи и вписването им в регистри. Заедно с преселилите се в мегаполисите провинциалисти, навярно и много от вторите деца се числят към прослойката на „нелегалните китайци” в Китай. Та с две думи - работейки по такива тежки обекти, те (вече в недетска възраст) получавали квартира, храна и редкия шанс само за 10 години безплатен труд да се легализират и завърнат в родината-мащеха, като обичани, законни отрочета. А ако някой реши да възроптае срещу тази нечовешка и несправедлива китайска система – ще ми е интересно да чуя и мнението му за Индия, където демографията се регулира на самотек. В подкрепа на теорията, че бичът определял съзнанието, шофьорът на БМВ-то изтърси още един лаф. На въпроса как се разбират с жена си, той отвърна – „Имах късмет! Добра жена е. Никога не сме се карали с нея, само един път ѝ забих шамар. Беше се нахъркала, искаше да танцува с друг и трябваше да сваля рогата на нейния дявол”. После научихме също, че наследството в Киргизия по традиция се предавало на най-малкия син, който поемал и задължението да се грижи за родителите. Лесно обяснимо – след като първите деца в многолюдните киргизки семейства израстват и се устройват доста преди да се роди последното им братче.

В Ош се разделихме със Светла и двамата с Теди продължихме към езерото Саръ-челек (жълто ведро), недалеч от град Кюмюр-таш (каменни въглища). Старите съветски фабрики и комини още на 10 км преди него изникнаха като ръждясали скелети странично на пътя, а малкото останали в града киргизи и руснаци се занимаваха предимно с лентяйство и алкохол. Други - по-предприемчиви - бяха паркирали очукани таксите пред автогарата, обслужваща по 1-2 автобуса дневно, а трети продаваха шир-потреба на съгражданите си. Мините нямало как да се поддържат, защото частите, парите и специалистите били руски, а ж. п. линията до там вече също бе запустяла и сбръчкана. Паметникът на Ленин обаче стоеше непокътнат пред парка и сочеше с вдигната ръка към светлото бъдеще, което така и не беше дошло. Имаше още десетки подобни пейзажи - призрачните кранове до Каракол на езерото Исък-кул, забравеният пристан и нефтобазата в село Григориевка, консервената фабрика и житния хамбар в същото село и няколко порутени гари между Бишкек и Балъкчи. Единствената по-мащабна дейност след разпада на СССР може би се вършеше от китайците, асфалтиращи шосета. Чудно ли е примерно, че номадска Киргизия внася млякото си от Русия? Не е чудно, защото киргизите изнасят мляко само до пътя (на 20 метра от юртите си) и там го продават на преминаващите коли. Наистина – не особено изгодно и в по-малки количества, но го продават днес - на момента. След време се запознахме с Женя (мъжа) и Рима (съпругата) – семейство руснаци, които преди 5-6 години продали квартирата в Санкт Петербург и дошли да живеят в Киргизия. Родителите на Рима (която е раждана тук) го закъсали и трябвало някой да се грижи за тях. Сега, след смъртта им, двамата бяха избумкали по-голямата част от парите в касичката, въпреки че имаха крава, кози, градина и един от двата магазина в селото. Миналата година сеното било скъпо и продали предпоследната си

крава, а магазинът също не вървял добре, по простата причина, че там където навремето имало работа за 10 000 (!) души, сега останали само стотина жители. По къщи и огради, с избелена боя навсякъде се мъдреха словата „продава се”, но едва ли някой от местните можеше да си позволи, да ги пребоядиса. Женя и Рима държаха две огромни кучета, които пускаха нощем из двора, а другият начин да се борят с крадците от селото бе... като им даваха водка на вересия. И на изпращане, когато ни закараха до главния път срещу няколко литра бензин, Рима с носталгия показа вдясно – „А да знаете какво огромно, бяло маково поле имаше тук... И колко хора от колхоза работеха по него навремето (на СССР)... Когато боледувахме слагаха по едно малко топче опиум в устата ни... но нямаше нито един бандит, крадец и наркоман”.

Саръ-челек е едно огромно високопланинско езеро с чудесен син цвят, разположено под стръмните склонове на незначителни трихилядници. Дървени трупи плават по спокойните му води, а гъстата растителност наоколо прегражда и малкото пътеки по бреговете му. Скалите са непристъпни от всякъде и обиколката на езерото в ниското е немислима. Голяма и жилава се е оказала тази хапка за предприемачите, тъй като освен моторниците и джетовете, човешката дейност бе успяла едва-едва да почопли около пътя, стигащ до водата. Може би, поради липса на организация, местните няма скоро да вдигнат лифтове и няма изцяло да изсекат горите в този рай, но хората тук също притежават огромния потенциал, нужен за такива дейности. Туризмът в Киргизия се свежда до там, да качиш баба, дядо и други трима от семейството на джипа си, а после да отвориш торбите на някоя полянка и да надуеш музиката до последното дихание на акумулатора. Удари ни на носталгия по Банско и Седемте Езера, шляпайки през пластмасови торбички, потрошени бутилки от водка, през бирени шишета и покрай десетки юрти, където въртяха чевермета от барани и продаваха фантата и кумис. По камъните около тесните планински пътища, се мъдреше буквата „П”, а на малкото неизползвани за паркинг места се вдигаха пушеци. Любопитни туристи ни снимаха от прозорците на колите си – все пак пешаците сме си жива екзотика - а в продължение на 10 км чевръсти труженици препречваха пътя, предлагайки разходка с кон или снимка с ловджийски сокол, който бързо полагаха на рамото ми. Един шегаджия даже бе опитал да превърне магарето си в зебра, боядисвайки го на черни райета. Преди години екип от [„скрита камера”](#) на немската телевизия бе вдигнал с хеликоптер будка за вестници под Матерхорн. Продавач с фрак се бе настанил вътре и малко след като се похвали на първите катерачи, че изнесъл ежедневниците с три куфара до горе се появи и Райнхолд Меснер. С провиснало чене, той изслуша плановете за създаване на верига от будки по алпийските първенци, а когато заедно с огромна пиратка (за капак на изкачването) и любимия топ-сувенир на японските алпинисти (часовник с кукувица), му предложиха да купи и последната си книга... Меснер просто изтрещя. Днес - само 20 години по-късно - кадрите от това предаване изглеждат по-скоро като оруелско пророчество.

Какво друго остана? Посетихме още една граница – тази с Казахстан, която следва главното било на Кунгей Ала-Ту, северно над езерото Исък-Кул. След потоците от автомобилни туристи в Григориевската клисура, най-накрая стигнахме и до земята на номадите. Неголеми стада от крави и коне им даваха скромно препитание през лятото и около пълноводната река имаше само 2-3 юрти. Местните идваха при нас, но плетяха крака щом слязат от конете си и комуникацията с тях бе от сорта – „Ти брат са уважааш ли ме или не?” Теди би трябвало вече да ми е простила, че след като й казах „отиваме на езеро и на плаж” всъщност стигнахме до превал на 4000 м. И че поради липсата на дрехи и обувки (оставихме ги в Бишкек) след залез, яли-неяли трябваше да сме по чувалите. Водата замръзваше, почвата замръзваше, вятърът замръзваше и времето съвсем се скапа на тръгване, но десетина минути след като стъпихме в цивилизацията, вече съжалявахме, че сме хванали нейната посока. Ходихме (вече с цялото снаряжение) и до Ала-Арча, на 40 км от Бишкек, където един от големите алпийски полигони на СССР все още масово се използва от руснаци. Наблюдавайки военната дисциплина и поздравите им, както и целодневните групови занятия в

периметър от 20 метра на ледника, човек лесно може да си обясни как се е стигнало до някои руски чудеса в алпинизма... дори без да е виждал двете близки гробища. Самият заслон Рацек е вдигнат на едно от най-уникалните за такава цел места. След като 4 часа си ходил през гори, склонове, ръбове и нестабилни камъни, след като си губил пътеката и си се оглеждал за вода, изведнъж стигах до тясна, но равна полянка с рекичка. От едната страна я загражда ръбът на страничната морена на ледника - като идеално и откъснато от лагера място за тоалетна. Но сякаш предчувствала, че и реката все някога ще бъде засрана, природата е вдигнала от другата страна на поляната отвесна стена с цял водопад чиста вода. Заслонът всъщност не се ползваше много и повечето хора бяха на палатки, а на изгрев десетки групи поемаха по страшно красивия ръб към ледника, пик Корона (4800 м) и безчет стени в района. Други върхове там са кръстени на: Павлик Морозов, 40 години ВЛКСМ, Учител, Свободна Корея, Разузнавач и т.н., но това са само подробности от пейзажа.

Послеслов - През двете седмици под пик 6624 видяхме всичко на всичко 2 руски групи, запътили се към базов лагер на пик Ленин. Едва Септември разбрах, че първата група е имала същите проблеми с новия сняг – чакали няколко дни, двама от тях заболели, но всички някак си се добрали до целта. Водачът на втората група пък ми показва, къде се мотали по „Ледения нос“ предната година и през какви лавинарници минали. Побиха ме тръпки и като човек, който разбира, но не одобрява подобни геройства, сега се сещам за надписа върху надгробната плоча на един руски алпинист. В България често казваме „върни се, за да отидеш пак“, а над заслон Рацек колегите на починалия бяха изписали друга, тяхна истина – „Алексей, 23-годишен – А если он бы повернулся, кто бы пошел вперед?“ Човек е щастлив, когато намира смисъл в нещата, които прави. Дали те имат смисъл е друг въпрос, но ако нещата омръзнат е достатъчно да стигнеш до хоризонта и да погледнеш отвъд него. Пред теб се откриват нови гледки и нови светове... но в крайна сметка всеки сам решава, къде да постави своите граници – тези, с които ние се примирихме и зад които не успяхме да надникнем в Киргизия.